

facultate, sed et promptitudine ratiocinandi, quin & *methodo* veras falsasque ratiocinationes *discernendi* instructus esse debet.

Ejus finis inventio veritatis demonstrativae & probabilis.

§. III.—Quum itaque verum invenire ac proponere doceat logica, (§ I.) veritas autem vel certa sit, vel probabilis: (H. §. II) de utraque sollicitum esse oportet logicum (*).

Logicae utilitas.

§. IV.—Utilitas ergo hujus disciplinae in omni genere eruditionis plane admiranda est. Quem enim alium studiorum omnium finem nobis proponimus, quam ut veritatem inveniamus ac inventam communicemus cum aliis? (†).

Ejus inventores.

§. V.—Hinc illam magna cura olim excoluerunt *Zeno Eleates*, ad quem originem hujus scientiae vulgo referunt, (H. §. LXXXIV. (†) *Diog. Laert. in prooem. Segrn XVIII. & XIX. 25. Megarici*, (H. §. LXIII.) *Aristoteles*, (H. §. LXXIII) *Stoici*, (H. §. LXXX.) *Epicurei*, (H. §. LXXXVII.) Sed dum plerique horum non tam inveniendae veritatis, quam disserendi disputandique methodum ostenderunt: post tantam messem magnum recentioribus spicilegium superfuit (‡).

Concilium nostrum.

§. VI.—Nos id operam dabimus, ut optima quaevis praecepta, quae vel experiundo didicimus, vel ab aliis tradita accepimus, eo ordine proponamus, qui naturae hujus disciplinae nobis videtur quam convenientissimus: (¶)

(*) Nec tamen ideo opus est, ut cum Aristotelicis duas distinctas disciplinas, puta *dialecticam* & *analyticam*, fingamus. Vid. *Scherbii Diss. de different. analyt. et dialect.*

(†) Reprehendendi itaque, & procul dubio a posteritate infamia notandi, qui, ut juventutem, olim logicae Aristotelicae tricus justo diutius inhaerentem, ad nulliora revocarent, logicam propterea inutilem esse clamarunt, eique hoc instrumentum necessarium plane excusserunt e manibus. Sic

Stulti, dum fugiunt vitia, in contraria currunt. non inveniuntur. *Eam stoliditatem ex instituto refellit* *Jac. Martini in dem. Verminst-spiegel.*

(‡) Hinc logicae novae, quas tamen parum commendant principia *de dubitatione*. (H. § CX) de fallacibus sensibus & similia. Add. *Thomas. Cautel. circa praecogn. jur. Cap. X §. VII sequ.* Dicendum quoque *de Arte cogitandi. Medicina mentis. Specimine ratiocinandi Kuffleriano, Logica Clerici*, & libellis similibus.

(¶) Quam commodissimum autem videtur, primo considerare naturam INTELLECTUS humani, deinde naturam VERITATIS, ac demum, quomodo ea INVENIENDA PROPONENDAque sit, disquirere.

CAPUT II.

De natura intellectus humani.

SECT. I.

De intellectus operationibus.

§. VII. CIRCA veritatem INTELLECTUS, circa bonum voluntas magis occupata est. Quum ergo logica tradat rationem inveniendi proponendique veritatem; (§ I.) facile patet, eam doceri non posse, nisi vires intellectus humani ejusque operationes probe perspectas habeamus.

§. VIII.—Experientia docet, nos cognitionis omnis expertes in hoc mundi theatrum prodire, (*) & postea nobis acquirere sensim rerum variarum materialium ideas, a quibus deinde & conceptus rerum immaterialium abstrahimus.

§. IX.—Eadem experientia nos convincit, infantes, ubi paullatim adolescent, binas harum idearum, sibi sensione vel abstractione adquisitarum, inter se comparare, ac paullatim eo pervenire, ut & inter tres ideas instituta comparatione, novas veritates reperiant (†).

(*) Quid enim de Platoniorum, Cartesianorum aliorumque ideis innatis sentiendum sit, infra in philosophia morali (§ XXIV) exponemus. Qui eas ideas innatas in se tam clare & evidenter sentiunt, exponant mihi velim, cur earum sibi consilii non sint, qui inter feras educati, vel surdi ac muti natura, postea cum hominibus loqui, suasque pristinas cogitationes, si quas habuerint, cum aliis communicare didicerunt. Exempla hujusmodi ex *Bern. Connor Evangelio medici & Historia academiae scientiarum anni c1700* III. deprompta habes in *Act. Erudit. Lips. CIOTCCVII. p. 507.*

(†) Sic intellectus se habet, tamquam *arithmeticus*. Quemadmodum enim hac disciplina imbuendus primum numeros simplices comprehendere & eloqui discit per *numerationem*, deinde quo modo bini numeri inter se comparandi sint, per *additionem*, *subtractionem*, ac *divisionem*, docetur, ac demum eo pervenit, ut per *regulam de tribus* tres numeros inter se comparare, & ex quantitate nota aliam ignotam elicere sciat: ita intellectus primum ideas simplices percipit, e. g. ideam *lunae*, ideam *lucis*, ideam *solis*, ideam *corporum visibilibus*, cet. deinde binas inter se compa-

Cur hic de intellectu agendum sit?

An dentur ideae innatae?

Idearum comparatio.

Tres intellectus operationes.

§. X.—Quando *ideas simplices* acquirit intellectus, PERCIPERE; quoties *binas* inter se comparat, JUDICARE; denique, dum *tres* inter se confert, συλλογίζεσθαι seu RATIOCINARI dicitur. Unde *tres*, nec plures, sunt *intellectus operationes* (*), a quibus recte definitur, quod sit *facultas mentis, quae percipit, judicat, ratiocinatur*.

Earum definitio.

§. XI.—PERCEPTIO itaque est adquisitio *idearum simplicium*: JUDICIUM *idearum binarum*; RATIOCINATIO *trium comparatio*.

Quid imaginatio?

§. XII.—Neque tamen omnes *ideae* ad intellectum referuntur, sed quoties *mens ideam* objecti materialis absentis contempletur, id per IMAGINATIONEM fieri dicitur.

Quid iudicium, ingenium, memoria?

§. XIII.—Ea *imaginatione* *ideae* varias componimus, discernimus, revocamus, retinemus. Unde modo *INGENII*, modo *JUDICII*, modo *REMINISCENTIAE* vel *MEMORIAE* nomine venit (†).

An omnia quae concipimus, existant?

§. XIV.—Et ea quidem, quae componit *ingenium*, non semper re ipsa existunt. Possem enim facile in mente conjungere *ideas auri & montis*, & mihi formare *imaginem montis aurei*, qui tamen extra cogitationem non existit. Hujusmodi *ideae* vocantur *CHIMAERICAE*, vel *ENTIA RATIONIS*.

Quae sint non entia.

§. XV.—Ex quo tamen patet, haec *entia rationis* non confundenda esse cum *NON ENTIBUS*, quae plane non sunt *objecta mentis*, de quibus quippe nihil cogitari potest. Sic *circulus quadratus* est non ens, quia de eo ne cogitari quidem quidquam potest.

Quae optima indoles sit philosophi?

§. XVI.—Quum itaque, quae componit *ingenium*, non semper vere existant: (§. XIV.) *judicio* opus est, quod rem ab umbra, chimaeram ab ipsa re, & attributum ab attributo accurate secernat. Hinc quo rectius

rat, e. g. *lux corpora reddit visibilia, sol lucet*, cet. denique & tribus inter se comparatis ideis discit, *lucem corpora reddere visibilia*, adeoque *solem vel lunam*, quae idem faciunt, *lucem esse*. Id vidit THOM. HOBB. in *libell. de corpore, Part. I. ab init.*

(*) Nec otiosa haec est quaestio, sed utilissima, immo totius logicae fundamentum.

(†) Quae facultates quatenus diverso gradu in homine mixtae sunt, non unam dant hominum *INDOLEM*, quae praedominante *judicio erudita*, ingenio, *aulica & militaris*; memoria, *vulgaris* non incommode a nonnullis vocari solet.

est hominis *judicium*, eo magis ad *veritatem* invenientem aequae proponendam idoneus erit (*).

§. XVII.—Quamvis itaque intellectus permultis, iisque egregiis polleat facultatibus ac operationibus, id est, ratione: (H. §. II.) negari tamen nequit, eum non semper reperire *veritatem*, cujus rei causa sane non in intellectu, sed in voluntate quaerenda est.

§. XVIII.—Quum enim raro velit homo res de quibus cogitat, accuratius contemplari: sed vel aliorum auctoritate totus nitatur, vel vaga & superficialia meditatione contentus sit: aciem intellectus praestringunt *praejudicia AUCTORITATIS & PRAEICIPITANTIAE*, quae rectae rationi veluti tenebras offundunt. (H. §. II.)

§. XIX.—*Præjudicium AUCTORITATIS* est falsa opinio, qua minus sententiam quamvis numquam expensam, ob personae qualitates recipimus, alterius rejicimus (†). *Præjudicium PRAEICIPITANTIAE* est falsa opinio, qua sententiam nec accurate, nec ordine a nobis expensam, tamquam veram adsumimus rejicimusve (‡).

§. XX.—Haec autem *præjudicia* non temere quisquam evellet animo, nisi ordine instituat meditationem, idque agat praecipue, ut *claras, distinctas, adaequatas rerum ideas* sibi formet. Quod quo pacto fiat, paullo accuratius erit considerandum.

(*) Hinc patet, cur *indoles erudita* dicatur, sicubi praedominatur *judicium* (§. XIII. *) Et cur non temere fallant axiomata: *magna ingenia habent aliquid admixtum stultitiae*. Item: *memoria nimis copax raro est cum iudicio accurately conjuncta*. Sunt tamen, qui omnibus facultatibus pollent in gradu eminentiore, quibus veteres *ingenia heroica* tribuebant.

(†) Praecipue huc pertinet *præjudicium religionis, antiquitatis, novitatis, honoris, famae, probitatis*, quibus plerumque a puero imbuimur.

(‡) Huc referas etiam *præjudicium receptae hypotheseos, veritatis quasi possessae*, quo maxime pontificii turgent, *spiritus contradictionis*, cet.

Cur intellectus non semper veritatem adsequatur.

Præjudicia causae errorum.

Quid sint?

Quomodo animis evelenda?

SECT. II.

De perceptione, vel ideis.

Ideae quid?

§. XXI. **I**DEA est objecti cujusvis genuina imago, quam mens immediate contemplatur, vel, est quaelibet de re quavis cogitatio.

Quotuplices?

§. XXII.—Quum autem res sint vel *materiales* vel *immateriales*: illarum ideae **SENSIONE**; has **ABSTRACTIONE**, & **CONSCIEN TIA** adquirimus (*).

Quid experientia?

§. XXIII.—Incipit ergo cognitio omnis a sensione, qua rerum modos, attributaque addiscimus, ac discernimus accurate. Ea ubi saepe & sub diversis circumstantiis est repetita, **EXPERIENTIA** vocatur, quae nihil aliud est, quam *sensionum semper sibi similitum memoria* (†).

An sensus sint fallaces?

§. XXIV.—Ne ergo fallat experientia, ea adhibenda est cautio; ut sensoria organa sana sint, ut quod medium est inter organum & objectum, recte se habeat, ut intenta sit mens, & rem in justa distantia vel adhibitis idoneis instrumentis exploret. Quibus observatis, tenenda regula: *sensus, positus omnibus ad sentientium requisitis, non fallunt* (‡).

Quotuplices ideae? Quenam clarae & obscurae?

§. XXV.—Ex hac itaque experientia formamus nobis ideas, quae vel **CLARAE** vel **OBSCURAE** sunt. **Clarae**, quando ita rem concepimus, ut quoties ea mihi ite-

(*) Sic e. g. si quis viso tactoque adamante, qui in Magni Hetruriae Ducis tiara fulget, imaginem istius adamantis mente circumfert, ideam istam acquisivit *sensione*, si deinde ex illo cogitationem format de adamantum figura, magnitudine, splendore, duritie, vel de adamante generatim, jam ideam hanc formasse sibi dicitur per *abstractionem*. Contra ubi quis aliquando sentit tristitiam, ex eaque sensione interna sibi ideam istius adfectus format, hanc *conscientia* acquisivisse dicitur.

(†) Itaque experientia non demonstratur, sed sensione constat, at si quis ex ea experientia aliquid concludit, probare tenebitur, se recte esse ratiocinatum. Ita e. g. *solem aliquando maculis obduci*, probare non teneor, sed casum tantum narrare, quo hoc observatum sit. At si quis inde colligeret, *solem esse metallum ali-quod liquidum, cujus escoriae aliquando emergentes has maculas in superficie efficiant*, demonstratio illi incumberet, se recte esse ratiocinatum.

(‡) Sua itaque opinione falluntur qui ita inferunt: *Sensus aliquando fallunt, ergo semper fallunt*. Prona enim ad scepticismum via est persuasio, quod sensibus decipiamur.

rum occurrit, eam statim agnoscam, & ab aliis discernam facillime. *Obscurae*, quoties ideae meae non ita comparatae sunt, ut res iterum occurrentes statim agnoscere & distinguere ab aliis possim (*).

§. XXVI.—**Clarae** ideae iterum vel **DISTINCTAE** sunt, vel **CONFUSAE**. *Distinctae*, quoties res ita concepimus, ut certa indicia vel certas notas, quibus illas occurrentes distinguere ab aliis possim, in numero habeam. *Confusae*, si res occurrentes distinguere, ut indicia, vel notas, quibus distinguam, ostendere ac enumerare non possum (†).

§. XXVII.—Denique *distinctae* ideae **ADAEQUATAE** dicuntur, quoties non modo rem ejusque notas in numero habeo, sed & harum ipsarum notarum, quae illam distinctam notionem ingrediuntur, ideam distinctam habeo. Quod ubi secus se habet, idea *distincta* quidem, sed **INADAEQUATA** est (‡).

§. XXVIII.—Deinde ideae vel **SIMPLICES** sunt, in quibus nihil mente dividere possumus, quales ferè omnes perceptiones colorum, sonorum, odorum, ceti, vel **COMPOSITAE**, in quibus varia separare & dividere licet per abstractionem mentis, (§. XXII.) e. g. in idea adamantis separatim considerare possum figuram, duritiam, magnitudinem, splendorem, quantitatem, cet.

§. XXIX.—Quum itaque in ideis simplicibus mente dividere nihil possimus; (§. XXVIII.) consequens est, I. ut nec notas, quibus agnosci, & ab aliis rebus distinguere possint, enumerari liceat, adeoque II illae ideae cla-

(*) Ita lunae *claram ideam* unusquisque etiam ex plebe habet, non item *Jovis, Veneris, Martis, Saturni*, quas stellas plebeus facile cum stellis fixis confundet. Ergo hanc ideam obscuram admodum esse, facile patet.

(†) E. g. quum sciam, triangulum ab aliis figuris numero linearum, quibus inclusum est, distingui posse: ejus non modo *claram*, sed & *distinctam* habere ideam dicor. At colorem flavum a nigro satis quidem possum distinguere, non autem ostendere indicium, per quod distinguam. Itaque haec idea *clara* quidem, sed *confusa* est.

(‡) Sic e. g. notae, quibus ignem ab aliis materiis discerno, sunt lux, calor, potentia incendendi, solvendi, cet. Harum rerum omnium si quis habet ideam distinctam, notionem ignis *adaequatam* habebit: sin minus, *inadaequatam*. Debemus hanc doctrinam LEIBNITIO, qui eam proposuit in *Actis erud. Lips. ann. MDCLXXXIV. p. 537. seqq.* eamque deinde sequutus est illustri, WOLFIO *Log. Cap. I. §. IX.*

rae quidem, sed non distinctae sint. (§. XXVI.) III. Ut haec omnia secus se habeant in ideis compositis.

Quid ideae substantiarum, modorum, relationum?

§. XXX.—Praeterea ideae vel sunt SUBSTANTIARUM, vel MODORUM, vel RELATIONUM. *Substantiae* sunt, quae per se & seorsum subsistunt (*): *modi*, adfectiones & attributa, quae in substantia occurrunt, & ex iis mente abstrahuntur. *Relationes*, ideae, quarum una ad alteram se refert, ut altera sine altera intelligi nequeat, vel, ut unius consideratio considerationem alterius involvat.

Earum subdivisiones.

§. XXXI.—*Substantiae cogitantes* dicuntur SPIRITUS: *non cogitantes* CORPORA. Deinde *modi*, si in ipsa substantia occurrunt, INTERNI, si in hominis mente sunt, & substantiae tamen tribuuntur, EXTERNI vocantur (†). *Relationum* denique tot sunt species, ut vel earum numerum inire sit difficillimum (‡).

Et natura.

§. XXXII.—Ex his inferimus, I. nos substantias ipsas non cognoscere. II. Quo plures in substantia modos novimus, eo magis nos rei naturam intelligere. III. Haud parum errare, qui de idea relativa aliquid absolute adfirmant vel negant, nec fundamentum relationis rite expendunt (§. XXXI.) (||).

(*) Pessime ergo BENED. SPINOZA substantiam definit *a se subsistentem*. Unde totum pantheismi systema, uni huic falsae definitioni inaedificatum, sua mole ruit.

(†) Sic quando linea vocatur *recta*, *rectitudo* inest lineae, tamquam *modus internus*. At ubi virtus magni aestimata dicitur: ea aestimatio non inest virtuti sed menti ejus, qui tantum virtuti pretium statuit.

(‡) Ex instituto ea de re agit JO. CLERIC. in *Logica Part. I. Cap. IV. §. II. seqq.* & in *Art. crit. Part. II. Sect. II. Cap. IV.* Praecipue relationes elucet in quantitatibus. Unde vanae plerumque disputationes de *magnitudine*, *multitudine*, *diuturnitate*, *gravitate*, *pulchritudine*, cet. nisi de fundamento relationis, id est, de mensura, ad quam istae ideae exiguntur, satis constet.

(||) Quae observatio quantae utilitatis sit ad evitandas *λογωμαχίας*, quin & adfectus tristiores sedandos, dici non potest. Sic multi se pauperes esse dolent, quum nulla re necessaria indigeant. Et cur vero, nisi quod fundamentum relationis ponunt homines admodum divetes, quibuscum comparati, sibi pauperissimi videntur? Eleganter SENECA in *Troad. v. 1016.*

Ferre, quam sortem patiuntur omnes, Nemo recusat,

Nemo se credit miserum, licet sit.

Tolle felices, removeto nulla

Divites auro, removeto, centum

Rura qui scindunt opulenta bubus:

Pauperi surgent animi jacentes.

Est miser nemo, nisi COMPARATUS.

§. XXXIII.—Porro ideae aliae nobis rem ipsam sistunt, in *individuo*, e. g. *Alexandrum*: aliae, quod res cum aliis *quibusdam commune* habet, e. g. *regiam ejus dignitatem*: aliae, quod res cum *omnibus* ejusdem naturae *commune* habet, e. g. *humanitatem*. Primi generis ideae SINGULARES; secundi, PARTICULARES; tertii UNIVERSALES adpellantur.

Quid ideae singulares, particulares, universales?

§. XXXIV.—Universalis idea, quae varias sub se particulares complectitur, vocatur GENUS: particulares, quae sub universali comprehenduntur, & innumera sub se habent individua, SPECIES; idea universalis, quae primario ad essentiam rei pertinet, & qua res a re distinguitur, DIFFERENTIA (*); quae secundo, PROPRIUM; quae rei quidem inest, sed ita ut ad ejus essentiam nihil faciat, eaque salva vel adesse vel abesse possit, ACCIDENS dici solet.

Quae universalis seu praedicabilia?

SECT. III.

De definitionibus et divisionibus.

§. XXXV. QUI sibi ideas rerum, distinctas & adaequatas adquisivit, ei jam facile erit, res non modo *describere*, sed & *definire*, & *dividere*. Quibus sane instrumentis carere non potest, qui veritatis investigandae studio tenetur. (†) Et DEFINITIO quidem est *propositio rem ita determinans, ut ab aliis omnibus semper distingui possit*.

Quid definitio?

§. XXXVI.—DESCRIPTIO a definitione ita differt, quod licet utraque vera sit, illa tamen rei non nisi *certis sub circumstantiis*; haec *semper* competat (‡).

Quid descriptio?

(*) Quae differentia genus a genere discernit, GENERICAE; quae speciem a specie, SPECIFICAE; quae individuum ab individuo NUMERICA audit.

(†) Si enim *distinctam* habemus ideam, rem DEFINIRE possumus. (§. XXVI.) Si *adaequatam*, nihil facilius erit, quam eam DIVIDERE. (§. XXVII.)

(‡) E. g. si dico, *horologium* esse machinam argenteam, quae jam ex catenula in pariete musei mei sub speculo pendeat: illud tantum *describo*. Sin dico, esse machinam ad horas vel sono vel stilo indicandas comparatam, illud *definio*. Quod enim ex catenula pendet horologium in pariete, *aliquando*; quod ad horas indicandas comparatum est, *semper* ei competit, quamdiu manet horologium.

Definitionis
partes.

§. XXXVII.—Quum ergo DEFINITIO semper competere debeat rei: (§. XXXVI.) consequens est, ut primo id, quo cum aliis ejus naturae rebus convenit, ac deinde ideam, quae ad essentiam rei primario pertinet, & qua a reliquis omnibus distinguitur, comprehendere debeat, adeoque constare ex GENERE & DIFFERENTIA SPECIFICA (§. XXXIV.) e. g. *triangulum est figura tribus lineis circumscripta.*

Quid definitio nominalis?

§. XXXVIII.—Quod si itaque differentiam illam specificam desumo a nota aliqua, qua rem mihi obviam ab aliis omnibus semper discernere possim, definitio illa dicetur NOMINALIS, e. g. *circulus est figura, cujus peripheria a centro ubique aequaliter distat.*

Quid realis?

§. XXXIX.—Sin differentiam in eo pono, ut ostendam modum, quomodo illa res oriatur, vel quomodo possibilis sit, definitio REALIS emerget, e. g. *circulus est figura, quae radio circa punctum circumacto describitur.*

Definitionis bonae virtutes.

§. XL.—Ex quibus facile patet, i. definitionem non debere esse negativam, quia ita res a re non distinguitur per ideam, quae ad essentiam pertinet. (§. XXXVII.) ii. Eamdem nec latiore, nec angustiore esse oportere suo definito, sed cum illo reciprocari debere, (*) quia alias rem non determinaret. (§. XXXV.) iii. Eamdem constare debere verbis propriis, perspicuis, aut certe jam antea definitis.

Quomodo definitiones reperiantur?

§. XLI.—Ceterum definitiones aut *experiundo* reperimus, si in re quavis justa attentione consideremus, quid cum aliis commune, quidve proprium habeat, vel per *abstractionem*, circumstantias quasdam *omittendo*, vel easdem *mutando*, vel novas quasdam *addendo* (†).

(*) Hinc si quis circulum definiret *figuram lineae curvae inclusam*, procul dubio vitio insigni laboraret haec definitio, quia reciprocando dici nequit, figuram lineae curvae inclusam esse circulum, siquidem & ovalem figuram aliasque complectitur.

(†) E. g. dum video, duos homines emtionem venditionem inire, satis experior, hunc contractum id commune habere cum aliis, quod contrahentes convenire vel consentire debeant, id vero proprium, quod consentiant in rem, quae in commercio est, pro certo pretio in pecunia numerata consistente transferendam. EXPERIUNDO ergo inveni definitionem: emtionem venditionem esse *conventionem de re, quae in commercio est, pro certa pecunia transferenda*. Jam si OMITTAM circumstantiam pecuniae, habebam definitionem *contractus in genere, quod sit conventio de re, quae est in commercio, transferenda*. Si MUTO circumstantiam

§. XLII.—Quando definitio *experiundo* reperitur, vel ab ejusmodi definitione hoc modo reperta *abstrahitur*: rem definitam exsistere, negari nequit, at quotiescumque definitio *mutando addendove* circumstantias inventa est, demonstrandum est, rem exsistere, quia & entia rationis hoc modo possunt definiiri (*).

An semper, quod definitus, exstet.

§. XLIII.—Ex quo inferimus, i. definitiones prioris generis vere esse fundamentum demonstrationis veritatisque reperiendae: ii. definitiones posterioris generis tale fundamentum non praebere, nisi prius definiti existentia demonstrata sit (†).

Quando definitiones sint fundamentum demonstrationis.

§. XLIV.—Quum vero ad investigandam veritatem praecipue utile sit, ideas habere *adaequatas*, (§. XX.) eas autem acquirere nequeam, nisi & notarum omnium, quae illas ingrediuntur, distinctas ideas habeam: (§. XXVII.) ad eas viam expeditissimam munit DIVISIO, quae est *ideae universalis in plures particulares solutio*.

Quid divisio?

§. XLV.—I. TOTUM ergo dividitur in *partes*: ii. GENUS in *species* subordinatas: iii. SUBJECTUM in sua *accidentia* seu *modos*: iv. ACCIDENS per sua *subjecta*: v. EFFECTUS per suas *causas*: vi. CAUSA per suos *effectus*: vii. QUALITAS per sua *objecta* (†).

Quomodo dividenda sit?

§. XLVI.—Non solum autem res dividendae, sed &

Membra di-

pecuniae, & fingo rem gratis transferri, habeo definitionem *donationis*, cet. Si denique circumstantias aliquas ADDO, veluti quod res transferatur ea lege, ut elapso certo tempore refusoque pretio restituatur, emerget definitio *retroventionis*.

(*) Hinc e. g. quia *experiundo* didici, *montem esse partem terrae exstantiorem particulis heterogeneis compositam*: certissimus esse possum de montium existentia. Atsi *mutem* circumstantiam, & mihi concipiam *partem terrae exstantiorem ex meris particulis aureis compositam*, habeo quidem definitionem montis aurei, qui tamen fortassis non exstat in rerum natura.

(†) Recte hoc vidit illustr WOLFIIUS in *Commentatione de method. mathem. s. XXI. seqq.* Et ex eo patet, quid sentiendum sit de demonstratione existentiae Dei ex idea entis perfectissimi.

(†) PRIMAE exemplum esto: templum Hierosolymitanum dividitur in *atrium, sanctum, & sanctum sanctorum*. SECUNDAE: animal est vel *homo*, vel *brutum*. TERTIAE: homines vel *docti*, vel *indocti*. QUARTA: bonum est vel *animi*, vel *corporis*. QUINTAE: scriptura sacra vel *prophetica* est, vel *apostolica*. SEXTAE: verbum Dei aliud peccata arguit, ut *lex*, aliud peccatores erigit, ut *evangelium*. Denique SEPTIMAE: amor est vel *Dei*, vel *sui ipsius*, vel *proximi*.